

معماری بومی ریشه در فرهنگ محلی

محمد سرابی
روزنامه نگار

اواخر قرن بیستم میلادی بازگشت به معماری بومی در برخی کلانشهرهای جهان آغاز شد، اما خیلی از انواع این معماری بومی تنها شامل نمای ساختمان‌ها می‌شود. به این شکل که یک بنای بزرگ با نقشه مدرن ایجاد می‌شود، اما نما یا مبلمان آن، تنها تصاویری از معماری محلی هر شهر بود. در سال‌های اخیر مفهوم معماری بومی عمق بیشتری پیدا کرده است و شهرسازان به عناصر دیگری مانند مصالح مورد استفاده، اقلیم و عناصر تصویری پنهان در ساختار بنا توجه کرده‌اند. در این مطلب نمونه‌هایی از معماری مدرن و بومی را می‌بینید.

مقابله با گرمای امارات

امارات، شامل دوری کردن از نور شدید آفتاب، استفاده از باد برای به جریان انداختن هوا بین ساختمان‌ها و ایجاد سایه با استفاده از معماری اسلامی است. استفاده از مصالح ساختمانی که گرما را به جای جذب کردن منعکس می‌کنند و عایق بندی بخش دیگر این معماری است. معماران امارات از دستاوردهای کشورهای اطراف نیز برای ساخت بناهای خود بهره می‌گیرند. در محله البستکیه شهر دوبی، بادگیرهایی وجود داشت که مهاجران ایرانی آنها را ساخته بودند. در سال‌های ۱۹۸۰ و لیعهد انگلیس که در سفر به امارات شاهد تخریب این محله بود به مقامات دوبی تأکید کرد که باید ساختمان‌های میراثی و فرهنگی را حفظ کنند. اکنون این محله که به فهدی تغییر نام یافته تاریشه‌های ایرانی آن محو شود، به صورت موزه‌ای از معماری قدیمی شهر نگهداری می‌شود. شهر مصدر در نزدیکی ابوظبی هم از ترکیب معماری بومی خلیج فارس و فناوری‌های جدید برای کاهش مصرف انرژی در اقلیم بیابانی استفاده می‌کند و باین کار توانسته چند ساختمان کربن صفر (تولید و مصرف برابر گازهای گلخانه‌های) را به ثبت برساند.

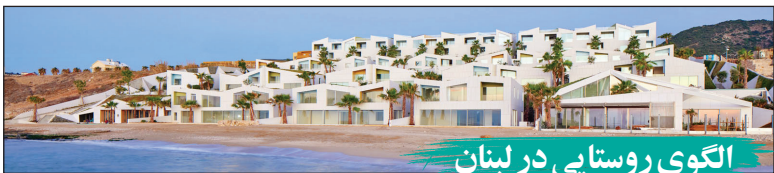
ساختمان مسجد مرکز مالی بین‌المللی دوبی با لایه‌هایی از روکش مشبک پوشانده شده است. طرح این روکش از آجرهای مشربیه (طرح‌دار) گرفته شده که از قرن‌های گذشته برای محافظت در مقابل تابش خورشید در ساختمان‌های عربی کاربرد داشت. در اطراف این مرکز تجاری کوچه‌های باریکی ساخته شده است که سایه جریان هوا باعث کاهش دمای آن و سهولت قدم زدن در طول روز می‌شود. ساخت برج‌های بلند در امارات متحده عربی با توجه به معماری پایدار و سنتی انجام شده است و شهرسازان این کشور تلاش می‌کنند اثبات کنند که ساخت‌وسازها نه فقط مدرن، بلکه براساس مبانی فرهنگی منطقه خلیج فارس است. آنها همچنین می‌خواهند به کشورهای دیگر نشان دهند که به کاهش مصرف انرژی و کاهش ایجاد آلودگی در جهان متعهد هستند. از طرف دیگر اقلیم این منطقه و مشخصاً گرمای مدام، باعث مصرف مدام انرژی الکتریکی زیادی برای خنک کردن هوای ساختمان‌ها می‌شود و امارات متحده عربی را در میان کشورهایی قرار داده است که بیشترین مصرف برق را دارند. عناصر اصلی معماری جدید در

کاهگل هندی

تصور می‌شد مصالح محلی مانند کاهگل یا چوب دوام کافی ندارند. شاید این موضوع در باره ساخت مجتمع‌های مسکونی بلندمرتبه درست باشد، اما خانه‌های ویلایی یک طبقه که در گذشته با همین مصالح در اطراف شهرهای هند ساخته شده‌اند برای سال‌های طولانی پابرجا هستند. نکته‌ای که باعث شده نهادهای مسئول مانند شهرداری‌ها هم با ساخت خانه‌های کوچک با کاهگل موافق باشند، کاهش مصرف برق در فصل تابستان است. یک مطالعه که در سال ۲۰۲۱ در بنگال انجام شد نشان داد دمای هوای تابستانی در خانه‌های مدرن بین ۷ تا ۱۰ درجه بیشتر از خانه‌های سنتی است. تنها مشکل ساخت خانه با کاهگل این است که نمی‌توان بنای بلندتر از ۳ طبقه ساخت و دیوارها معمولاً ضعیف هستند. بعضی از معماران هندی در ساختمان‌های شهری از انواع بتن و آجرهایی استفاده می‌کنند که از کاهگل سنتی الهام گرفته شده و برای هوا قابل نفوذ است؛ همینطور انواعی از گچ ساختمانی که اجازه عبور هوا از دیوارها را می‌دهد. نظراتی وجود دارد که این نوع مصالح ساختمانی برای سلامت ساکنان نیز مفید است.

همیشه در شهر چنای در جنوب شرقی هندوستان، هوا گرم بوده است و خنک کردن ساختمان‌های مسکونی از گذشته یک مشکل به شمار می‌رود، اما در یک دهه اخیر شدت گرمای تابستان به حدی رسیده که تحمل آن برای اهالی این شهر ۴ میلیون نفری دشوار است. تاسیسات تهویه هوا هم فقط تا حدی می‌توانند این شدت گرمای تابستانی را کاهش دهند. تعداد روزهای یک‌ماه تابستان که در آن دما از ۴۰ درجه هم بیشتر می‌شود افزایش پیدا کرده است و گاهی اوقات بعضی از ساکنان، مرکز شهر را ترک می‌کنند تا در حومه شهر جایی برای استراحت پیدا کنند. بعضی از ساختمان‌های حاشیه و حومه شهر با مصالح و نقشه‌های سنتی ساخته شده‌اند و جالب اینکه در اوج گرمای تابستان نسبتاً خنک هستند. این خانه‌های یک طبقه با کاهگل ساخته می‌شوند و سقف مخروطی از حصیر و چوب دارند. دیوارهای این خانه‌ها هیچ‌وقت با گچ یا رنگ پوشانده نمی‌شود و شاید به همین دلیل، هوا بیشتر در کاهگل نفوذ می‌کند. شلوغی و آلودگی مرکز شهر هم باعث نوعی مهاجرت موقت به حومه‌ها شده که بازار ساخت خانه‌های سنتی را پررونق‌تر کرده است. در گذشته

الگوی روستایی در لبنان

می‌کردند. پروژه «ساره‌آ» در نزدیکی بیروت این فضای روستایی را احیا کرده و البته خانه‌های ویلایی گران‌قیمتی ساخته است. روی بام‌های این ساختمان‌ها فضای سبز ایجاد شده و اندازه و شکل ساختمان‌ها متفاوت است؛ تاجایی که در و پنجره‌ها هم در زاویه‌های مختلفی قرار گرفته‌اند. تجربه الگو گرفتن از بافت روستایی به شکل جدید موفق بود و دیگر سازندگان هم در حال ادامه این مسیر هستند.

معماری شهری لبنان به عنوان یک کشور مدیرانه‌ای شباهت‌هایی با کشورهای نزدیک به آن مانند یونان و ترکیه دارد. در سال‌های اخیر توجه به میراث مدیرانه‌ای این کشور باعث نوسازی شهرهای ساحلی و کوهستانی با استفاده از فرهنگ بومی شده است. یکی از این پروژه‌ها الگوی ساختمان‌های خود را از روستاهای این منطقه گرفته است که در آن خانه‌ها در دامنه زمین‌های شیب‌دار بنا می‌شدند و با پله‌های نامنظم به هم ارتباط پیدا

اژدهای فرودگاه پکن

یکدیگرند. در کنار این معماری عظیم، نباید مجسمه‌ها و تزیینات زرد رنگ درون سالن راه‌هم از نظر دور داشت. درون ساختمان، مجسمه‌هایی قرار گرفته که نمونه‌های دقیقی از تندیس‌های سنتی چین هستند و باز هم نماد اژدها در آن دیده می‌شود. تیرچه‌های قرمز رنگ که در سقف ساختمان کاخ‌های سلطنتی چین دیده می‌شود در این پایانه به صورت ادامه اتصالات فلزی و ستون‌های سقف قرار گرفته و از بیرون هم قابل دیدن است.

پایانه سوم فرودگاه پکن یکی از ساختمان‌های مدرن چین است که براساس نمادهایی از معماری سنتی این کشور ساخته شده است. ساختمان پایانه سوم از دیدگاه مسافرانی که سوار بر هواپیما هستند به اژدهای قرمز رنگ شباهت دارد که یکی از سمبل‌های کشور چین است. ایستگاه قطار پایتخت که در کنار این پایانه قرار دارد هم به شکل لاک پشت ساخته شده است و به این شکل تعبیر می‌شود که ۲ حیوان باستانی چینی در حال جنگ با